

UN ASPECT AL MODIFICĂRII CONSTITUȚIEI DIN 1866 ÎN ANUL 1884

Constituția din 1866 a suferit ulterior modificări în anii 1879, 1884, 1917 și în 1918. Revizuirea Constituției realizată la 8/20 iunie 1884 privea titlul șefului statului, întinderea teritorială a României, regimul presei, sistemul electoral și pământurile rurale.

Noua situație în care a ajuns statul român, care devenise regat, impunea stabilirea unei concordanțe cu textul constituției, iar sistemul electoral apărea tot mai evident ca fiind necorespunzător cerințelor unei mai largi participări la viața politică în vederea progresului capitalist al țării. Astfel era motivată ameliorarea constituției.

În cele ce urmează redăm textele din constituția adoptată în anul 1866 și din cea modificată în vara anului 1884 la titlul III, capitolul I — despre reprezentarea națională, secțiunea I — despre Adunarea Deputaților, articolele 58—63, pentru a putea fi mai bine observate îmbunătățirile aduse în acest sens legii fundamentale a statului român, după optsprezece ani de funcționare.

Textul aparținând Constituției din 1866 :

Secțiunea I — Despre Adunarea deputaților

Art. 58. Corpul electoral este împărțit în fiecare județ în patru colegii.

Art. 59. Fac parte din întâiul colegiu acei care au un venit funciar de trei sute de galbeni în sus.

Art. 60. Fac parte din al doilea colegiu acei care au un venit funciar de trei sute galbeni în jos pînă la una sută inclusiv.

Art. 61. Fac parte din al treilea colegiu al orașelor, comercianții și industriașii care plătesc către stat o dare de optzeci de lei. Sunt scutiți de cens în acest colegiu, toate profesiunile liberale, ofițerii în retragere, profesorii și pensionarii statului.

Art. 62. Aceste trei colegii aleg direct.

Cele două dintîi cite un deputat fiecare, iar cel de-al treilea precum urmează :

București șase, Iași patru, Craiova, Galați, Ploiești, Focșani, Bîrlad, Botoșani cite trei ; Pitești, Bacău, Brăila, Roman, Turnu-Severin cite doi ; iar celelalte cite unul ; peste tot cincizeci și opt.

Toate orașele unui district formează un singur colegiu cu orașul de reședință.

Art. 63. Fac parte din colegiul al patrulea toți acei care plătesc o dare către stat oricît de mică și care nu intră în nici una din categoriile de mai sus.

Acest colegiu alege la al doilea grad un deputat de district.

Cincizeci de alegători numesc un delegat.

Delegații întruniți la reședința districtului aleg pe deputat.

Textul modificat al Constituției în anul 1884 :

Secțiunea I — Despre Adunarea deputaților

Art. 58. Corpul electoral este împărțit în fiecare județ, în trei colegii.

Art. 59. Fac parte din colegiul întâi toți acei care, întrunind celelalte condiții cerute de lege, au un venit funciar rural sau urban de cel puțin 1.200 lei.

Art. 60. Fac parte din colegiul al doilea toți acei care, întrunind celelalte condiții prevăzute de lege, au domiciliul și reședința în orașe și plătesc către stat o dare anuală directă de orice natură, de cel puțin 20 lei.

Sînt scutiți de cens în acest colegiu :

- a) Profesiile libere ;
- b) Ofițerii în retragere ;
- c) Pensionarii statului ;
- d) Cei ce au absolvit cel puțin învățămîntul primar.

Toate comunele urbane dintr-un județ formează un singur colegiu cu orașul de reședință.

Art. 61. Fac parte din colegiul al treilea toți care nu sînt alegători în colegiul întâi și al doilea, și plătesc o dare cît de mică către stat.

Alegătorii acestui colegiu, care au un venit funciar rural de 300 lei în sus și care știu citi și scrie, pot să voteze după voința lor, sau direct pe deputat la orașul de reședință, sau indirect pe delegat în comunele lor, împreună cu alegătorii fără știință de carte și care nu au venitul cerut.

Votează asemenea direct, cu dispensă de cens :

- a) Învățătorii satești și preoții ;
 - b) Cei ce plătesc o arendă anuală de cel puțin 1.000 lei.
- Cincizeci de alegători aleg un delegat.

Primarul, notarul, perceptorul, șeful de garnizoană, precum și orice funcționar public nu vor putea fi aleși delegați.

Art. 62. Aceste trei colegii aleg direct în modul următor :

Colegiul întâi alege cîte doi deputați de fiecare județ, cu excepția județelor : Ilfov, Iași, Dolj, Buzău, Mehedinți, Prahova, Teleorman, Bacău, Putna, Botoșani și Tutova, care aleg după cum urmează :

Ilfov, cinci ; Iași și Dolj, cîte patru ; Buzău, Mehedinți, Prahova, Teleorman, Bacău, Putna, Botoșani și Tutova cîte trei.

Colegiul al doilea alege precum urmează : București, nouă deputați ; Iași, șase ; Craiova și Ploiești, cîte patru ; Brăila, Turnu-Măgurele, Bacău, Roman, Galați, Focșani, Birlad și Botoșani, cîte trei ; Buzău, Giurgiu, Huși, Pitești și Turnu-Severin, cîte doi ; iar celelalte cîte unul.

Colegiul al treilea alege un deputat pentru fiecare județ, cu excepția următoarelor județe, și anume : Ilfov, Dolj, Mehedinți, Prahova, Buzău, Bacău, Putna și Suceava, care aleg cîte doi.

Art. 63. Censul nu se poate dovedi decît prin rolul de contribuție, chitanțele și avertismentele din partea împlinitorilor de dări pe anul încetat și pe anul curent. (acest articol corespunde articolului 64 din Constituția adoptată în 1866).

Comentariu istoric

C. A. Rosetti a rămas la bătrînețe neclintit în convingerile sale democratice din timpul revoluției de la 1848, în timp ce I. C. Brătianu se îndepărta tot mai mult de liberalii-radicali, după ce România și-a cucerit independența de stat. C. A. Rosetti și partizanii săi aveau în vedere rezolvarea problemei tocmelilor agricole, electivitatea magistraților, o largă descentralizare administrativă și îndeosebi revizuirea constituției din 1866, pentru introducerea sistemului colegiului unic și a celei mai largi libertăți a presei. C. A. Rosetti era cu atît mai insistent în realizarea acestor reforme, cu cît primea un însemnat sprijin moral din partea fiului său Mircea, care cît timp a studiat la Paris, a întreținut strînse legături cu Internaționala I.

Legea tocmelilor agricole, redactată de C. A. Rosetti cît a fost ministru de interne, a stîrnit în Partidul liberal o companie a marilor proprietari împotriva sa și o trecere a acestora la conservatori, ceea ce amenința să lipsească partidul aflat la putere de orice sprijin din partea colegiului I. De aceea, cînd la 29 august 1882, în ziarul „Românul“, C. A. Rosetti a început să susțină cu tărie modificarea legii electorale, el a găsit înțelegerea lui I. C. Brătianu, atunci prim ministru, care dintr-un calcul politic urmărea să-i facă pierduți pe mulți mari proprietari din colegiul I în masa alegătorilor din colegiul al II-lea. În felul acesta Partidul conservator, al cărui apanaj fusese colegiul I, ar fi primit o crîncenă lovitură, iar pe de altă parte ieșea întărit propriul partid, prin afirmarea elementelor burgheze din mediul orășenesc. De aceea la 22 decembrie 1882, era făcută în mod oficial propunerea de revizuire a constituției în parlament, iar în alegerile din primăvara anului 1883, pentru constituirea Camerelor de revizuire, guvernul liberal a dobîndit o majoritate zdrobitoare în fața opoziției coalizate care nu a avut însă sprijinul junimiștilor. Camerele de revizuire și-au început lucrările la 10 mai 1883, fără participarea celor cîțiva reprezentanți ai opoziției, ședințele fiind extrem de furtunoase prin înfruntarea majorității liberale sub conducerea lui I. C. Brătianu, care se pronunța pentru revizuire deosebit de prudentă și gruparea lui C. A. Rosetti. După ce propunerea guvernului care împărțea corpul electoral în trei colegii a obținut cea mai mare parte a voturilor, au fost făcute concesii lui Rosetti în ceea ce privește lărgirea libertății presei iar pe tărîm juridic se admitea cererea ca în materie de calomnie prin presă, despăgubirile civile să ajungă în competența juraților. În mod cert, acțiunea de revizuire a sistemului electoral în 1884 a însemnat un progres prin creșterea numărului de alegători în general, fapt care a dus la o consolidare a rolului politic al burgheziei, care era înclinată spre reforme, cu caracter moderat.

Sugestii metodice

Nu am inclus în rîndul acestor texte secțiunea a II-a privitoare la senat, pentru că analizarea acesteia ar micșora mult timpul disponibil transmiterii noilor cunoștințe. Momentul în care se trece la analizarea textelor de către elevi, este acela al prezentării sistemului electoral, în cadrul temei despre viața politică, după cucerirea independenței de stat a României, în acea parte care se referă la ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea. Se poate avea în vedere că este mai ușor să se facă o comparație, pentru a observa prin ce se deosebesc articolele din anul 1884 de cele din 1866, dacă cele două texte ar fi scrise pe două foi de hîrtie separate. În felul acesta elevii pot utiliza cu mai multă eficiență timpul afectat învățaturii prin descoperire.

Bibliografie:

1. *Monitorul oficial al României*, nr. 51 din 8/20 iunie 1884, p. 1042—1045 și nr. 52 din 9/21 iunie 1884, p. 1074—1081.
2. T. MURARU — *Constituțiile române* (culegere), București, 1980, p. 20—21.
3. P. CÎNCEA — *Viața politică din România în primul deceniu al independenței de stat*, Editura Științifică, București, 1974, p. 104—111, 157—171.
4. GR. CHIRIȚĂ — *Modificarea constituției în 1884*, în „Studii”. Revistă de istorie, nr. 4/1970, p. 739—768.

OCTAVIAN CRISTESCU